

Színekre hangolva – zöld, kék, vörös

Hagymamintás meissen porcelán teáskanna

(Fotó: Iparművészeti Múzeum)

Szeptember 4-éig ezzel a címmel látható reprezentatív tárlat az Iparművészeti Múzeum három termében, melynek műtárgyait az intézmény kizárólag saját gyűjteményéből válogatta össze. A rendezés célja az volt, hogy a kiállított tárgyak színek szerinti csoportosításával új összefüggéseket tárjon fel a látogatók számára. Régi, valamint mához közeli, a hitvilághoz, illetve a mindennapokhoz kötődő, ünnepélyes vagy közönséges, közismert és eddig még soha be nem mutatott darabok egyaránt láthatók. A kézművesség szinte valamennyi műfaja megjelenik a kiállítási térben.

Bevezetésként egy egész fal a zöldmázos kályhacsempéké. Közülük a besztercebányai (Banská Bystrica) *Ébner*-házból valók a legrégebbiek. Ezeket táncoló vagy civakodó polgári pár alakjaival díszítették. A XVI. század második feléből származó tiroli társaikon mitológiai és bibliai alakokat találunk. Egy, a következő századból érkezett német példányon az Igazság allegóriája látható a mérleggel. A magyarországi habánok – egy újabb századévvél később – rácsos vagy rozettás mintával díszítették termékeiket. A sziléziai Proskau (ma Lengyelország, Prószkóv) fajanszgyárából és az 1900-as években a pécsi Zsolnay manufaktúrából származó – az időjárási szélsőségeket is álló – külső épületburkoló pirogránit cserepek is látványosak. *Faludi Gabriella*, *Gaál Gyöngyvér* és *Váradi Vivien* kortárs iparművész ilyen anyagból készít „menő” ékszereket, így egyúttal a divat változásait is végigkövetheti a látogató.

A vitrinekben sorakozó, „csupán” metszéssel vagy ráadásként sokszínű mázzal festett és aranyo-

zott biedermeier emlékpoharak, patikaedények, itálos palackok is számos helyről – a monarchia cseh, osztrák és magyar üveghutáiból – kerültek ide.

A textíliák közül a XVII. század végétől származik a felvidéki párnahuzat úrihímzéssel díszítve, 1750 körüli az osztrák vagy magyar brokát gyermekdolmány, ezüsthímzéssel és zsinórzattal, ezüst pitykegombokkal. 1770 tájáról való a közszemlére tett német selyemdamaszt terítő, melynek közepébe a termőföld istennőjét, valamint kerti és parki munkajeleneteket szőttek. A szintén szemrevételezhető XX. század eleji magyaros, almazöld nagyestélyit selyem, bársony és csipke alapanyagokkal, szegélyét pedig szecessziós virágminták hímzésével tették tetszetőssé. Ehhez jól illett a papagályzöld tollakból készült bécsi legyező.

A bútorok választéka a germán rokokó konzolasztaltól – fedőlapján festett csoportos zsánerjelenettel a kastélyparkban – egészen *Mikó Sándor* ISK-104 modell-jelzésű, 2002-es tanuló székéig terjed, amelynek natúrfa hát- és ülőtámláját krómzöldre mázolt fémváz tartja össze...

A kék teremben állat- és emberalakos XVI-XVII. századi asztalterítők és törölkendők fogadnak az egykori Felvidékről, melyeket az ottani takácsok bakacsinként terjesztettek el (a korabeli itáliai finom len- vagy pamutszöttek olasz boccaccino nevét „kereszteltek” át ekképp). Az anabaptisták a protestánsüldözések elől vonultak egyre keletebbre, német földről előbb morva és magyar területekre, majd Erdélybe. Magukkal hozták – egyebek mellett fazekas hagyományaikat is, amelyeknek máig tanúi a kékmázos alapon fehér, vagy fehér mezőben kék mintás, ónfedeles kupák, kannák és füles kancsók remek példányai. Az egykori ún. „kobalt-üveg” részlegének legrégebbi darabjai erdélyi hutákból valók: egy füles korsó tarka virágos zománctfestéssel

Johann Radiel: holicai borbélytál vedutával (1765-70)

(Fotó: Iparművészeti Múzeum)

(1630 k.), valamint egy kutyát mintázó italos palack 1700 tájáról. *Szaclauer* Mátyás nagyszombati (Trnava) műhelyében készítették a XVIII. század végén az ecet-, olaj- és fűszertartókat, ezüst talapzaton és foglalatban. A zayugróci (Uhrovec) *Schreiber*-üveggyárban száz esztendővel később az ékszeres kazettát és a vázapárt aranydíszítéssel látták el.

Johann Friedrich *Böttger* szász alkimista távolkeleti recepteket használva fedezte fel a hófehér keménycserépet, amelyre alapozva *Erős Ágost* választófejedelem 1710-ben, a meisseneni Albrechtsburgban létrehozta Európa első porcelánmanufaktúráját. Eleinte az edényeket is hagyományos kínai és japán mintákkal díszítették, középen rügyező bambusz cserjével és virágzó krizantémággal, peremén barack, gránátalma, dinnye motívumaival. Az utóbbiból alakult ki 1745-től egy tévedés folytán az eredetinek vélt, s mára világhírűvé lett hagymamotívum (Zwiebelmuster), amint azt a tárlat étkészlete is dokumentálja.

Korábbi tárlatok kedvenceként is megcsodálhatuk már a feltehetőleg *Esterházy* Orsolya ruhatárából származó XVII. századi, kékszínű talján bársony alapon, korall gyöngyökkel kivarrt szoknyát és vállfűzőt. A mintegy száz évvel fiatalabb ezüsthímzésű, magas sarkú osztrák selyem tánc-topán és a hozzánk újabb évszázaddal közelebb készült kötött pomponos gyerekcipellő azonban még nem szerepelt kiállításon, illetve nem ilyen közismert.

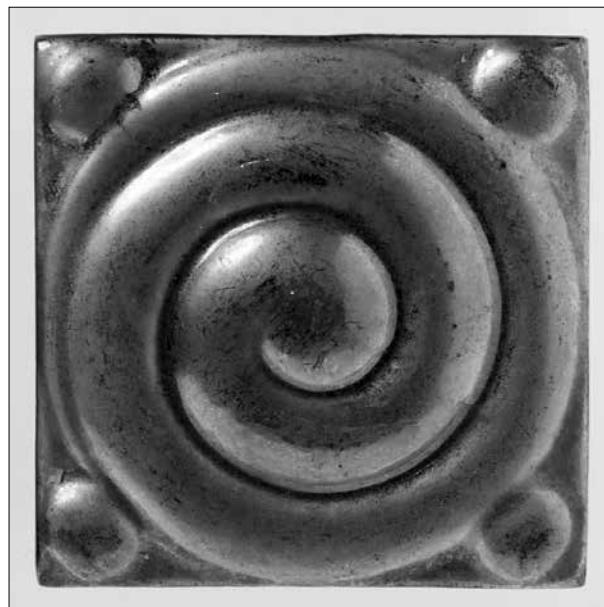
Az ősi kékfestés mifelénk a hetvenes években jött újra divatba (lásd *Bódy* Irén és *Záhonyi* Lujza pöttyös vagy stilizált virágos nyári öltözékét), amelyhez jól illett *Horváth* Márton, a honi üvegművesség mestérének megannyi kék-fehér üvegékszer-készlete...

A vörös terem „főszereplője” *Esterházy* Pál esküvői díszruhája 1680 tájáról, a már korábról is ismert, barokkos burjánzású aranszálás hímzéssel beborított, bordó olasz selyembrokát dolmány. Az 1779-es tescheni békekötés emlékére Felső-Lausitzban szőtték azt a szintén itt látható színjátszó bíbor selyemdamaszt díszterítőt, amelyet jelképes alakokkal és hadi trófeákkal, valamint pompázatos gót betűs

Kutya alakú kobaltüveg kancsó Erdélyből (1700 körül)

(Fotó: Iparművészeti Múzeum)

A pécsi Zsolnay-gyár pyrogránit csempéje (1900-as évek)

(Fotó: Iparművészeti Múzeum)

német feliratokkal díszítettek. Az art-deco magyarosított változatát remekül szemlélteti *Kóródy* György 1933-as karosszéke a végvári vitéz gobelin kárpitjával. *Burián* Judit 1959-es Erika-kagylófotelje viszont az ötvenes évek jellegzetes formavilágát, *Som* Miklós vasöntött, áttört hipermodern ülő alkalmasossága (2009) pedig napjainkét idézi.

A XVII. századi német és magyar korall ékszerek, rózsafüzérek, mindenféle faragványok tömkelege mellett érdekesek az ún. „rubinüveg” poharak, például aranyozott ezüst foglalatban az 1690-es potsdami példány, vagy a XIX. századból egy-egy cseh, magyar vagy bánáti darab a szerb-román-magyar hármass határról. Utóbbiak között található egy „Mehádiai Emlék” feliratú, Herkulesfürdőről (Baile Herculane) származó, különösen szép példány.

A fajanszok közül külön említésre érdemes a nürnbergi *Abraham Helmhack*, a béke skarlat allegóriájával díszített 1680 körüli fém fedeles füles kannája éppúgy, mint a holicsi *Johann Radl* látképpel ékített háromszögletű zöldeséges tálja (1765-70). Érdekesek a pécsi Zsolnaynál az ún. „ökörvér” mázzal kísérletező *Wartha* Vince kisebb-nagyobb vázái (1890-1912), miképp *Richard A. Zutt* fedeles díszedény-plasztikája, a „Vörösördög” (1915) is. Szomszédságukban kapott helyet *Várdeák* Ildikó 1967-ben tervezte „áramvonalas” teáskannája, ami szintén figyelemre méltó. A bőr-részlegen 1913-as különlegesség *Jaschik* Álmos és neje, *Müller* Mara szattyánba kötött, intarzia díszítésű francia állatmese kötete, csakúgy, mint napjaink modellje, *Karattur* Katalin 2005-ös tervezésű, kerek formájú bordó retikülje, amely változtatható pántjai révén kézi- vagy válltáskává alakítható.

A felsorolás persze korántsem teljes. A három teremben ki-kí megtalálhatja kedvenc színét és műtárgyait.

Wagner István